

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม
พระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก

ผู้วิจัย : นายกริช อินเต็ม

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเวียง กิตติวณโณ,ดร. พธ.บ.,MA.,Ph.D.

: ดร.วิกานดา ไหมเพย บธ.บ.,MAB.,Ph.D.

วันที่สำเร็จการศึกษา :/...../.....

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม (วิบากกรรม) ทางพระพุทธศาสนา ถูกมองข้ามจากสังคมสมัยใหม่ การศึกษาหลักธรรมและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าน้อยลง อาจด้วยปัจจัยหลาย ๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคมที่เร่งรีบ สังคมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ แม้กระทั่งการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่รอดในสังคม ทำให้คนในสังคมเริ่มห่างไกลจากพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก จะเป็นการขยายความของหลักธรรมที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดถึงคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม โดยสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพสังคมในปัจจุบันได้

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑). เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก (๒). เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก (๓). เพื่อศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในเอกสารและการศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลจากการวิจัยพบว่าวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก หรือธรรมมหาวิบาก เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มีการแต่งวรรณกรรมที่มุ่งเน้นด้านหลักธรรม ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นล้านนา ที่มีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลต่างๆ เพราะพระพุทธศาสนาได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมล้านนามาเป็นระยะเวลา

ที่ยาวนาน และพระพุทธศาสนายังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่พึ่งทางใจ พุทธศาสนาจึงก่อกำเนิดความศรัทธา จนสร้างแรงบันดาลใจนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านวรรณกรรมทางพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเรื่องมหาวิบากนี้ ได้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทางประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดผ่านทางวรรณกรรมนำไปสู่ความเชื่อที่สร้างสรรค์สังคมให้เรียนรู้เรื่องกรรม ผลของกรรม หรือวิบาก การประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของศีลธรรม การแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยผ่านทำนองการเทศน์ในรูปแบบธรรมวัตร

หลักธรรมที่ปรากฏในธรรมมหาวิบากของชาวล้านนาได้ใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการดำเนินชีวิต พบว่า มีหลักธรรม ๔ ประการ คือ การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และหลักของไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา ธรรมมหาวิบากจึงเป็นการสื่อสารด้านศีลธรรม จริยธรรมระดับชาวบ้าน ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาท้องถิ่น ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจในหลักธรรมโดยถ่องแท้ ลึกซึ้ง และเข้าใจถึงธรรมที่เป็นธรรมชาติว่าทำอะไรก็ได้เช่นนั้น แม้กรรมนั้นจะไม่ได้ให้ผลในทันทีทันใด แต่วิบากกรรมนั้นย่อมติดตามไปในทุกภพทุกชาติ トラバใดที่มนุษย์ยังคงวนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร

คุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาชาวล้านนา เรื่องมหาวิบากที่มีต่อคนในสังคมล้านนาพบว่าธรรมมหาวิบากมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต หรือผู้ป่วยหนัก หากมีการนิมนต์พระมาเทศน์ แสดงว่าบุคคลนั้นก็จะไม่พ้นความตาย ทำให้คนในสังคมได้เรียนรู้ถึงสัจจะธรรมของชีวิต และจะต้องดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังรากอยู่ในสังคมล้านนา ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนในธรรมเรื่องมหาวิบาก นอกจากจะเป็นการสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นแล้ว ยังทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเกรงกลัวในบาปอกุศลต่าง ๆ

Dissertation Title : AN ANALYTICAL STUDY OF THE PRINCIPLE OF BUDDHISM ON
THE LANNA LITERATURE : A STUDY OF MAHĀVIPĀKA

Researcher : Mr. Krit Intem

Degree : Master of Art (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Phraweang Kittiwanno, Dr. B.A., MA., Ph.D.

: Dr. Vikanda Maifaey, B.B.A, MAB., Ph.D.

Date of Graduation :/...../.....

Abstract

In present, the believes in title Karma (action) or Vipāka (consequences of action) in Buddhism which has seen beyond from modern society. The studying Dhamma principle and practicing in according Buddhamma principle of The Lord Buddha is decrease. These are many factors such as hurry society, new technologies in society and most people are beyond the Buddhism. The analytical study Buddhamma principle appeared on Buddhist Literature in Lanna on title Karma (action) will be enlarge upon of Dhamma principle that is transmitted by pass the Buddhist Literature. Moreover, this thing has value to people in society by could be bring Dhamma principle to apply in life style along with social condition in present time.

The objectives of this research were (1). to study the history and important of Buddhist Lanna literature of Dhamma Mahāvipāka towards livelihood of Lanna people, This research (2). To aualytical study Buddha Dhamma principle appeared on Buddhist Lanna literlature (3).and also to study values of Buddhist Lanna literature on Dhamma Mahāvipāka There were studied both document and field work. The data collecttion is used In-depth Interview.

The result of research was found that the Buddhist Lanna literature of Mahāvipāka on Dhamma Mahāvipāka was the local literature on Buddhism that was resulted from wisdom of Buddhist philosopher. It had had writing the literatur which

emphasized the Dhamma principle, belief and trust in Buddhism by mixing conduct with livelihood of Lanna people, who revere to sin or any evils because Buddhism had absorbed in their mind for long time ago. Buddhism has been origin of the faith of people until it is creative the inspiration to create the achievement on Buddhist literature. It may be said that literature entitle Mahāvīpākā is important part for transmitting teaching principle and way to practice according with Dhamma principle in Buddhism. Buddhist monk is transmitted by passing literature and this thing is brought to belief that is creative learning society about Kamma (action) and Vipākā (result of action), conducting oneself following of morals. The result of action is shown gratitude to helper by teaching in form of Dhamma scripture.

The Dhamma principles appeared in Dhamma Mahāvīpākā of Lanna people were found that there were four aspects as follows by giving, observing the precepts, mental development and the threefold training consist morality, concentration and wisdom. Dhamma Mahāvīpākā was communication on morality, ethic of villager level. The language using was the local language that listener could be deeply understanding in Dhamma principle and understood the Dhamma teaching that was nature that how to do will be got that thing. Although that Karma will be not give results immediately but that result of a bad Karma will be followed them in every existence as long as the human is still alive in cycle of rebirth

The value of, Buddhist Lanna literature on Dhamma Mahāvīpākā towards for livelihood of Lanna people was found that Dhamma Mahāvīpākā had concerned with livelihood of Lanna people in last time of life or hard patient. If they invite Buddhist monks come to teach Dhamma Mahāvīpākā for the patient, it means that the hard patient will be not dead. It is made people in society learning about the truth of life and they will have to maintain for no negligence. These beliefs are deeped in Lanna society. The beliefs, faiths of people in Dhamma Mahāvīpākā have not only inherited Dhamma principle on Buddhism by pass the local literature but also made people in society fear from unwholesome deed.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นความภาคภูมิใจและมีความสำคัญต่อผู้วิจัยอย่างมากต่อการเข้ารับการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะความอนุเคราะห์จากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้ง ๒ ท่าน คือ พระเวียง กิตติวณฺโณ,ดร. ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.วิกานดา ใหม่เพย กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ นอกจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์จาก พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณฺโณ,ดร. พระศักดิ์ดา ฉนทโก พระศรีศักดิ์ ส่วโร พระอนุสรณ์ กิตติวณฺโณ ผศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม อาจารย์สุพจน์ แก้วไพฑูรย์ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการค้นคว้ามาโดยตลอด

ผู้วิจัยขออ้อางเอาอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอานิสสงส์แห่งความเพียรพยายามในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลบ้นดาลให้บิดามารดา ครูบาอาจารย์ บุคคลผู้มี อุปการคุณทุกท่านที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้มาโดยตลอด ขอให้มีความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ธนสารสมบัติทุกประการ เทอญ ฯ

นายกริช อินเต็ม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ณ)

บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๑๐

บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวรรณกรรม	
พระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก	๑๑
๒.๑ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา	๑๑
๒.๒ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา	๑๑
๒.๒.๑ พระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา	๑๑
๒.๒.๒ แนวความคิดที่มีต่อนักปราชญ์ล้านนาในการจารหรือคัดลอกคัมภีร์ทางพุทธศาสนา	๑๔
๒.๒.๓ รูปแบบคำประพันธ์ของวรรณกรรมล้านนา	๑๕
๒.๒.๔ วรรณกรรมล้านนา	๑๖
๒.๓ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก (ฉบับวัดสูงเม่น)	๒๐
๒.๓.๑ การถอดความจากคัมภีร์ธรรมมหาวิบากอักษรธรรมล้านนาเป็นภาษาไทยกลางตามเสียงการอ่านของคนล้านนา	๒๓

๒.๓.๒ การถอดความจากคัมภีร์ธรรมมหาวิปากอักษรธรรมล้านนา	
เป็นภาษาไทยกลาง	๒๕
๒.๔ รูปแบบคำประพันธ์ของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิปาก	๒๗
๒.๔.๑ ภาษาที่ใช้ประพันธ์	๒๗
๒.๔.๒ ทำนองการเทศน์	๒๗
๒.๕ คัมภีร์ไบลานกับการจารึกธรรม	๓๑
๒.๕.๑ ส่วนประกอบของคัมภีร์ไบลาน	๓๓
๒.๕.๒ การดูแลรักษาคัมภีร์ไบลาน	๓๓

บทที่ ๓ วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิปาก

๓.๑ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมในสังคม	๓๕
๓.๑.๑ ศีล	๓๕
๓.๑.๒ สังคหวัตถุ	๔๑
๓.๑.๓ บุญกิริยาวัตถุ	๔๒
๓.๒ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสังขธรรม	๔๓
๓.๒.๑ นิพพาน	๔๓
๓.๒.๒ กรรม	๔๔
๓.๒.๓ ชั้น ๕	๔๙
๓.๒.๔ ประโยชน์ ๓	๕๐
๓.๒.๕ ไตรลักษณ์	๕๑
๓.๓ หลักพุทธธรรมที่แสดงถึงอานิสงส์ของกุศลกรรม	๕๒
๓.๓.๑ อานิสงส์การทำบุญให้ทาน	๕๒
๓.๓.๒ อานิสงส์ของการฟังธรรม	๕๘
๓.๓.๓ อานิสงส์การประกอบสัมมาวาจา	๖๐
๓.๓.๔ อานิสงส์การเจริญเมตตา ภาวนา	๖๑
๓.๓.๕ อานิสงส์ของการแสดงมุกิตา	๖๕
๓.๓.๖ อานิสงส์ของการไม่โกรธ	๖๖
๓.๓.๗ อานิสงส์ของการพบเห็นสมณะ	๖๗
๓.๓.๘ อานิสงส์ของการรักษาศีล	๖๙

บทที่ ๔ คุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก	๗๓
๔.๑ คุณค่าด้านหลักพุทธธรรม	๗๔
๔.๒ คุณค่าด้านสังคม	๗๕
๔.๓ คุณค่าด้านวรรณกรรมล้านนา	๗๖
๔.๔ คุณค่าด้านจริยธรรมในสังคม	๘๐
๔.๕ คุณค่าด้านสื่อการสอนแสดงธรรม (อุบายวิธี)	๘๑
 บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ อภิปรายผล	๘๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๘
 บรรณานุกรม	๙๐
 ภาคผนวก	๙๔
ผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๙๕
ผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๙๘
ผนวก ค หนังสือถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง	๑๐๒
ผนวก ง รูปภาพประกอบการดำเนินการวิจัย	๑๑๐
 ประวัติผู้วิจัย	๑๑๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี (ไทย) ๙/๒๖/๒๐๐ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๖ หน้า ๒๐๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิงค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิงค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาบาลี)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.อภฺรฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อภฺรฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. จตตารีส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จตตารีสนิบาต	ชาตกปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.ชา. จตตารีส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จัตตารีสนิบาต	ชาตก (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ติกนิบาต	ชาตก (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อภฺรฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อภฺรฐกนิบาต	ชาตก (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาต	ชาตก (ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมปทาปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.เถรี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรีคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	-------------	---------	-----------

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหายานมหาวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๒๕ ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ภาค/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑๑๕ หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา คัมภีร์อรรถกถา เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ หน้า ๑๑๕

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ส.นิ.อ.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	สารัตถปกาสินี	นิทานวรรค	อรรถกถา (ภาษาไทย)
---------	-------	---	--------------	---------------	-----------	-------------------